

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 13:00 uur d.d. 16 april 2020 – 13:00 uur d.d. 17 april 2020

(BZK) | Met input van VWS, RIVM, J&V, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW, EZK, LNV en Defensie

10.2e

NB: de ringen staan onderaan

Samenvatting

- Focus van de media ligt, na de technische briefing en TK-debat van gisteren, vooral op de discussie rondom het gebruik van mondkapjes, de situaties in zorg- en verpleeghuizen, en het onderzoek waaruit blijkt dat groepsimmunititeit nog ver weg is (slechts 3% heeft afweerstoffen), waardoor het belang van het snel vinden van een vaccin toeneemt.
- De meeste aandacht gaat uit naar 'schrijnende situaties' in verpleeghuizen. Naast alarmerende cijfers over het aantal overleden bewoners, blijven signalen komen over tekorten aan beschermingsmiddelen, mentale druk op personeel (het dilemma om wel/niet te werken zonder bescherming, het verlies van dierbare cliënten) en onrust bij cliënten door het gemis van dierbaren, opsluiting en beschermingsmiddelen. De Kamer is zeer kritisch en spreekt van een ernstige inschattingsfout.
- De mondkapjes - die in buurlanden worden geadviseerd, maar in Nederland vooralsnog niet - komen nu dan toch in beeld, zo stellen media. Want als zij het doen, kunnen wij het dan toch niet beter ook doen?
- Verder veel aandacht voor de toekomstige anderhalvemetersamenleving en -economie en welke impact dat heeft voor met name scholen, het ov, het bedrijfsleven (zoals horeca) en de culturele sector.
- Vanuit het onderwijs en ouders is er, n.a.v. het advies van de Onderwijsraad, weinig steun voor het inkorten van de vakantie om onderwijsachterstanden weg te werken.
- Niet gesubsidieerde cultuurinstellingen voelen zich miskent door de maatregelen en vinden dat zij buiten de boot vallen.
- Er is kritiek op de kredietverstrekking door banken. De procedure zou lang duren en ingewikkeld zijn.

Karakterisering berichtgeving

- 'Ja maar, België en Duitsland doen het ook! Kunnen wij dan met zijn allen niet toch beter mondkapjes gaan dragen?' Dat was volgens NRC de teneur de afgelopen dagen – in de samenleving, maar zeker ook tijdens de briefing van het RIVM en het daaropvolgende debat donderdag in de Tweede Kamer. Volgens De Telegraaf komt het kabinet nu ook tot de conclusie dat mondkapjes wel degelijk uitkomst kunnen bieden bij een exit. "Het mondkapje zal z'n intrede doen in het Nederlandse straatbeeld," voorspelt de krant. Tegelijk wordt verwezen naar de schaarste en 'schijnveiligheid'. De Kamer is kritisch op het 'chronisch gebrek' aan beschermingsmiddelen.
- De meeste aandacht gaat uit naar 'schrijnende situaties' in verpleeghuizen. NRC spreekt over 'Russisch roulette'. AD kopt: Corona trekt zware wissel op verpleeghuis'. De krant spreekt van 'een stille rampen stelt dat het een bewuste keuze van het kabinet was om bij de verdeling van het schaarse beschermingsmateriaal verpleeghuizen en thuiszorginstellingen 'te negeren'.
- De focus op het belang van het vinden van een vaccin wordt groter nu groepsimmunititeit op korte termijn geen uitweg lijkt te bieden. 'Ratrace naar een vaccin', kopt de Volkskrant. Landen zijn in een 'bloedstollende exercitie' gestapt nog dit jaar en vaccin te ontwikkelen. Al leert de ervaring dat dit meestal veel langer duurt. Volgens het AD gaan we 'in slakkengang naar groepsimmunititeit'.
- Gisteren en vanmorgen aandacht voor reacties uit het onderwijs op het advies van de Onderwijsraad om onderwijsachterstanden in te halen. Men loopt niet warm voor een kortere vakantie.
- In NRC Next, Trouw, de Volkskrant, ND en Shownieuws aandacht voor het extra geld voor de cultuursector en met name voor de kritiek vanuit de niet gesubsidieerde kant uit de deze sector.
- De anderhalvemetersamenleving is veelvuldig onderwerp van gesprek. "Wat je duidelijk proeft, is dat iedereen de behoefte heeft om - hoe voorzichtig ook - weer vooruit te kijken," aldus Frits Wester.
- Verder dreigt de anderhalvemetersamenleving, zoals Klaas Dijkhof gisteren zei, een 'karikatuur' te worden. Op social media worden filmpjes gedeeld waarin voedsel geserveerd (gegooid) wordt op 1,5 meter afstand. Veel sectoren (en dan met name de horeca- en evenementensector) zeggen (nog) niet klaar voor te zijn voor een anderhalvemeter economie. Veel faillissementen dreigen.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

Slachtoffers

- Het CBS en het RIVM melden vandaag dat er vorige week opnieuw 2000 mensen meer zijn overleden dan gemiddeld normaal is. Dit is voor de tweede week op rij. Volgens CBS-onderzoeker Traag zou het mogelijk kunnen zijn dat het plafond van oversterfte bereikt is, omdat het aantal niet gestegen is.
- Uit een inventarisatie van onderzoekers aan de London School of Economics en een analyse van de Volkskrant blijkt dat circa de helft van alle geregistreerde sterfte in Italië, Spanje, België, Ierland, Frankrijk en Spanje plaatsvindt in verpleeghuizen. In andere Europese landen zal dezelfde tendens zichtbaar zijn.
- Samenwerkende Hulporganisaties op Curaçao verwacht dat 50.000 mensen op Curaçao onder de armoedegrens komen. De voedselbank verstrekt nu 2.000 pakketten per week. Dat was voor de crisis 150 pakketten per maand.

Schade

- Microbioloog bij het UMCG Alex Friedrich schrijft op Twitter dat de 3% met immuniteit betekent dat nu rond de half miljoen mensen in Nederland zijn geïnfecteerd. Als de steekproef representatief is, heeft COVID-19 een overlijdensrisico na infectie van 1,3%. Friedrich noemt dit 'belangrijke informatie'.
- Twee op de drie ondernemers (66%) van het mkb in Nederland geeft aan door de coronacrisis te maken te hebben met enorme omzetsdalingen. Ruim de helft van de ondernemers geeft aan dat de omzet met meer dan 25% daalt. Bij 30% van de ondernemers daalt de omzet zelfs met 75% tot 100%. Het hardst getroffen zijn de reisbranche en de horeca, sierteelt en minder urgente zorgverleners.
- Vorige week zijn er volgens het CBS 94 ondernemingen failliet gegaan. 20 meer dan een week eerder.
- De omzet van de foodsector is in 2020 met €5,5 miljard euro gedaald, volgens FoodService Instituut Nederland (FSIN). Vooral de foodservice wordt hard geraakt (horeca, cateraars en aanbieders van gemaksvuedsel).
- De Rotterdamse haven heeft de grootste klap te verwerken gekregen sinds de vorige crisis. De overslag daalde in de eerste drie maanden van het jaar met 9,3 procent. Het havenbedrijf vreest een krimp van 20%.
- Amsterdam mist dit jaar 29,6 miljoen euro aan dividend Schiphol.
- Uit een enquête van Techniek Nederland blijkt dat 40% van de grote en middelgrote installatiebedrijven verwacht monteurs te moeten ontslaan.

Oorzaken

- Nederland heeft zélf steken laten vallen bij de aankoop van 600.000 ondeugdelijke mondkapjes uit China, meldt BNR naar eigen onderzoek. Daaruit zou blijken dat het Chinese bedrijf waar een deel van die mondkapjes door de Nederland is gekocht, niet gecertificeerd is om deze producten te maken. Deskundigen bevestigen dat de overheid had kunnen weten dat het beter was om niet met dit bedrijf in zee te gaan.

Scenario's

- Franse financiënminister Le Maire denkt dat banken naast de overheid kunnen deelnemen aan de redding van Air France-KLM.
- Vitens roept op zuinig te zijn met drinkwater vanwege de aanhoudende droogte en toename van watergebruik.

Informatiebehoefte

- Volgens RTL Nieuws circuleert het voorstel onder Haagse topambtenaren dat er een verbod op evenementen tot 1 september aanstaande is. Evenementenorganisaties hebben aangedrongen op duidelijkheid.
- In Trouw vraagt een docent in Groningen zich af waarom het onderwijsveld zwijgt over de reële kans dat individuele diploma's in waarde kunnen gaan verschillen nu de eindexamens niet doorgaan.
- Volgens Dagblad van het Noorden zijn er veel meer asielzoekers in Nederland die willen helpen tijdens de coronacrisis. Zo zijn er 23 mannen en 14 vrouwen die een medische achtergrond hebben en graag aan de slag willen in de zorg. Het COA heeft de betrokkenen aangemeld bij de organisatie Extra Handen voor de Zorg die initiatieven voor extra zorgpersoneel in de corona-crisis bundelt.

- NRC schrijft dat in azc's tekorten zijn aan mondkapjes en desinfectiemiddelen. Onder locatiemanagers van asielzoekerscentra heerst angst dat Covid-19 zich verder zal verspreiden. Ook heeft een kwart van de azc's geen geschikte plek om asielzoekers met mogelijke besmetting te isoleren.
- In maart werden er dagelijks honderden 'coronagerelateerde' websites in Nederland geregistreerd bij het Landelijk Meldpunt Internetoplichting.
- Banken trekken aan de bel over de toename van fraude via Whatsapp.
- Het FD en de Volkskrant schrijven dat het ministerie van Defensie zijn medewerkers verbiedt om de videobel-app Zoom te gebruiken, zowel voor werk als privégebruik. Er zijn te veel twijfels over de veiligheid van de software.

Desinformatie

- Facebook gaat gebruikers waarschuwen die nepnieuws over het coronavirus hebben geplaatst. Het gaat om berichten die tot fysieke schade kunnen leiden, zoals het advies om bleek te drinken om het virus te doden.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Zorg

- Uit onderzoek van Patiëntenfederatie Nederland blijkt dat de helft van de mantelzorgers minder of geen ondersteuning meer geeft. Dit omdat ze worden geweigerd, bang zijn om zelf besmet te raken en of besmettelijk te zijn en er geen beschermend materiaal is.
- ActiZ-bestuurder Helder vertelt dat in verpleeghuizen noodgedwongen meer rustgevende middelen worden gegeven dan ze zouden willen.
- Op de IC-afdeling van het Zaans Medisch Centrum zijn sinds woensdag zes militair verpleegkundigen aanwezig om ondersteuning te bieden, waarmee de capaciteit op de IC is verdubbeld.

Economie

- De Consumentenbond wil dat minister Hoekstra de reisvouchers die luchtvaartmaatschappij KLM uitgeeft, garandeert.
- Banken en verzekeraars moeten hun klanten niet dieper de problemen in helpen tijdens de coronacrisis, waarschuwt AFM.
- Banken verstrekten tot nu toe tussen 800 en 1000 noodd kredieten. Dat zijn grotendeels door de overheid geborgde leningen die bedrijven in coronaproblemen van liquiditeit moeten voorzien, meldt de NVB.
- Nederlandse consumenten besteden sinds het begin van de 'intelligente lockdown' zo'n 13% minder ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Volgens ABN zal dit over heel 2020 5% zijn.
- Uit de kwartaalcijfers van het vastgoedfonds NSI blijkt dat 57% van winkels hun huur niet betaalt.
- De stand van zaken rondom de NOW-regeling van 16 april van het UWV wordt veel gedeeld op social media.
- Steeds meer industriële bedrijven beginnen in Nederland hun productie of in elk geval een deel daarvan weer op te starten, meldt het FD.

Arbeidsmarkt

- Ruim 5000 werknemers in de tuinzaadbranche kunnen binnenkort stemmen over een 'overbruggings-cao'. De verwachting is dat er veel meer van dit soort tijdelijke cao's gesloten gaan worden die zijn aangepast op de coronacrisis.
- Bij afwezigheid van veel Oost-Europese seizoensarbeiders, is er een groot tekort aan (gemotiveerde) arbeidskrachten bij o.a. aspergetelers.
- Vakbonden krijgen via hun meldpunten dagelijks klachten binnen van winkelmedewerkers die zich niet altijd veilig voelen op de werkvloer. Aan een bonus willen werkgevers echter niet denken.
- Bedrijven die in de financiële problemen zijn gekomen kunnen in het uiterste geval de betaling van het vakantiegeld (deels) later betalen, laat vakbond FNV weten.

Kinderopvang

- De Onderwijsraad meldt dat lang niet alle scholen en gemeenten op de hoogte zijn van de extra mogelijkheden van kinderopvang voor kinderen die dat nodig hebben. Sommige kinderen verdwijnen daardoor van de radar, vooral kinderen die in armoede opgroeien of net in Nederland zijn aangekomen.

- Diverse media kondigen aan dat volgende week de vraag op tafel ligt of, wanneer en onder welke voorwaarden kinderopvang en scholen weer opengaan.

Kwetsbare groepen

- Armoedebestrijders zien vanwege de coronacrisis het aantal hulpaanvragen flink toenemen, concludeert Stichting Armoedefond.
- Het Rode Kruis gaat voedselboxen samenstellen en uitdelen, gevuld met vers eten dat plots geen bestemming meer heeft, aan gezinnen die verlies van inkomen hebben en vluchtelingen zonder papieren.
- De 41 dak- en thuislozen die sinds dinsdag onderdak hebben gekregen in de oude gevangenis in Maastricht, zijn blij met hun cel.
- De koks van KLM die normaal gesproken het eten voor vliegtuigpassagiers bereiden, zetten zich de komende tijd in voor Noord-Hollandse daklozen.

Reizen

- Ook komend weekend zijn er grenscontroles door de marechaussee aan de grens met Duitsland, zo heeft de Veiligheidsregio Limburg-Noord besloten in overleg met de marechaussee. Het inreisverbod naar het Schengengebied is verlengd tot en met 15 mei, meldde de marechaussee donderdag.

Milieu

- Mensen die gebruik maken van beschermingsmiddelen moeten hun plastic handschoenen en mondkapjes na gebruik direct in een afvalbak gooien. Die oproep doen NederlandSchoon en Plastic Soup Foundation. Volgens de organisaties ontstaat er een nieuw zwerfafval probleem omdat de beschermingsmiddelen nu regelmatig op straat of in de natuur terechtkomen.

Betekenisgeving

Reacties op aanpak Nederlandse overheid

- Nieuwsuur staat uitgebreid stil bij het functioneren van premier Rutte in crisistijd. Hij wordt getypeerd als een goede crisismanager.

Zorg

- Buitenlandse onderzoeken schetsen een alarmerend beeld van de psychische problemen bij zorgpersoneel. In Wuhan kampt de helft van alle artsen en verpleegkundigen met depressieve gevoelens en lijdt eenderde aan slapeloosheid.
- V&VN roept op tot aanscherping van de RIVM-richtlijnen mbt de verpleeghuizen.
- De roep klinkt om versoepeling van de bezoeksregeling. Volgens Actiz-bestuurder Helder is de huidige situatie 'onmenselijk en niet lang vol te houden'. FNV, Anbo en V&VN raden versoepeling ten eerste af, zolang de beschermingsmiddelen en de testcapaciteit niet op orde zijn.
- Volgens KBO-PCOB-directeur Manon Vanderkaa moet nu 'alles op alles' gezet worden om medewerkers uit te rusten met beschermingsmiddelen en te zorgen dat zij goed getest worden.
- Nienke Nieuwenhuizen (Voorzitter van Verenso) roept het kabinet op om naar het 'volledige beeld' in de zorg te kijken voordat de maatregelen worden versoepeld. In de IC's zien we het effect van 'flatten the curve', in de verpleeghuizen blijven we nu een stijging zien. Tot slot roept ze de Nederlandse bedrijven die mondkapjes maken op, om ook schorten, thermometers en kapjes voor deze thermometers te maken.
- De Vereniging voor Autisme doet een oproep aan kabinet, Tweede Kamer en de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland om "mee te denken over een manier waarop dit leed [van mensen met autisme en een verstandelijke beperking die leven in een instelling] snel verlicht kan worden".
- Hoogleraar virologie Marion Koopmans, die inzage had in nog ongepubliceerde eerste data uit andere Europese landen, zegt dat ook elders wetenschappers de immuniteit langzamer zien oplopen dan gehoopt.
- Experts waken voor een 'jubelstemming' en 'overmoed'. Ze verwijzen daarbij naar de 3% van de Nederlanders die antistoffen heeft opgebouwd. "Dat betekent dat een gigantisch deel nog het virus kan krijgen, terwijl we nu toch al een hausse aan patiënten hebben gehad", constateert Ernst Kuipers.
- Minister van Gehandicaptenzaken, Rick Brink, schrijft op Twitter dat het hem stoort dat veel Kamerleden, ondanks brieven van Leder(In), VNG en hemzelf, brandhaarden toch alleen maar blijven koppelen aan de zorg in verpleeghuizen. "Hiermee maken we het probleem toch echt, veel te klein!"

Exitstrategie en de 'anderhalvemetersamenleving'

- Peters (OV-NL) voorspelt in het kader van de volgens hem onwerkbare anderhalvemetermaatregel in het OV het idee dat er bepaald gaat worden wie wel en niet met het OV mag reizen. Hij vindt het aan de politiek om hier beslissingen over te maken.
- Het lijkt erop dat we ook in een anderhalvemetersamenleving thuiswerkers nog lang nodig hebben om het mobiliteitssysteem draaiende te houden. Dit heeft daarmee ook gevolgen voor de samenstelling van ons verkeer, zegt verkeersdeskundige Slofstra.
- Diverse grote verladers eisen in een open brief dat de periode na het coronatijdperk wordt aangegrepen om op een duurzame manier de economie opnieuw in te richten. Bedrijven als Ikea, L'Oréal en Nike ondertekenden het statement dat in diverse buitenlandse media is gepubliceerd.
- Kerken geven gehoor aan de oproep van de MP om mee te denken over de anderhalvemetersamenleving. Verschillende kerken denken na over diensten op anderhalve meter, zo meldt het ND.

Onderwijs

- Het advies van de Onderwijsraad over het wegwerken van achterstanden valt niet goed en zorgt voor veel reuring op social media. Zowel vanuit het onderwijs als de ouders klinkt de kritiek dat mensen de zomervakantie hard nodig hebben.
- RTL Nieuws houdt een rondgang langs meer dan 150 schoolleiders. De helft van hen voelt er niets voor om de scholen na de meivakantie te openen. Men wil zekerheid over de risico's, maar er zijn ook praktische bezwaren. De 'anderhalve meter school' wordt als niet realistisch gezien, maar ook het lerarentekort zal het onderwijs parten spelen verwacht men.

Cultuur

- NRC Next meldt dat niet-gesubsidieerde instellingen verontwaardigd zijn over het aanbod van extra leningen. Vanuit de cultuursector wordt er gereageerd met de strekking dat niet-gesubsidieerde instellingen, vrij producenten en zzp'ers buiten de boot vallen.
- De Pride Amsterdam is afgelast. Volgens de stichting Amsterdam Gay Pride is het niet verantwoord en ook niet haalbaar.

Arbeidsmarkt

- De aanvraag voor staatshulp van Booking.com roept kritische reacties op in de (sociale) media. Het ondermijnt de solidariteit van belastingbetalers volgens critici, omdat het bedrijf de problemen deels aan zichzelf te danken heeft.
- Een wanhopige horecaondernemer gaat viral met een filmpje op facebook, waarin hij vertelt dat twee maanden na de opening het doek van zijn net geopende zaak al is gevallen. Hij komt niet in aanmerking voor de NOW-regeling.
- Verzekeringsartsen van het UWV vinden dat ze geen goede beslissing kunnen maken als ze een cliënt niet kunnen zien. Het UWV erkent dat dat 'niet ideaal is', maar vindt dat artsen ook op afstand een goede beslissing kunnen maken.
- Veel sectoren zijn nog lang niet klaar voor de anderhalvemeter economie. Ze hebben nog geen idee hoe ze protocollen invoeren, meldt BNR Radio. Koninklijke Horeca Nederland waarschuwt dat voor veel horecaondernemers sluiten goedkoper is dan werken in de anderhalvemeter economie.

Economie

- Het signaal dat de EC beperkingen wil stellen aan de staatssteun voor bedrijven is 'duidelijk en terecht', volgens FD: de bemoeienis van lidstaten moet niet langer duren dan strikt noodzakelijk.
- De oproep van de ambassadeurs van Duitsland en Frankrijk aan alle Nederlanders om vertrouwen te houden in de Europese Unie, is een voorbode voor een nieuwe discussie over geld voor Zuid-Europa om de economische gevolgen van de coronacrisis te beperken. Daarvoor waarschuwen Nederlandse oud-diplomaten in AD.
- Media melden dat duizenden bedrijven in de problemen komen omdat banken te traag zijn met het beoordelen van kredietaanvragen. De kritiek richt zich op de BMKB-regeling.

- Er heerst kritiek dat vooral kleinere bedrijven achter het net lijken te vissen bij het aanvragen van noodkredieten en dat ze ingewikkeld zijn en lang duren. De overheid moet 100% garant gaan staan voor kleine mkb-kredieten zegt MKB-Nederland.
- AFM waarschuwt dat banken hun klanten niet onnodig dieper in de schulden moeten duwen.
- Het steunpakket voor de sierteelt en voedingstuinbouw wordt positief ontvangen, zowel in de Tweede Kamer als vanuit de sector.

Mobiliteit

- ANWB blijft een drastische afname van files op de snelwegen zien. Woordvoerder Broekhuis: „Wat gaan die 1,2 miljoen mensen die gebruikmaken van het openbaar vervoer dan [na loslaten maatregelen] doen? Als die allemaal in de auto stappen, zijn we weer terug bij af [veel files op snelwegen]. Bovendien mogen mensen ook niet samen rijden zolang die anderhalve meter afstand van kracht blijft.”

Nederlanders in het buitenland

- Het AD schrijft over de Nederlandse Erik van Rooij in de gevangenis in Bogota, Colombia. Hij maakt zich zorgen over zijn gezondheid nu hij niet kan worden uitgeleverd aan Spanje, waar hij woont.
- Verschillende nieuwsbronnen schrijven nog over de honderden tot duizenden Nederlanders die vastzitten in Marokko, als gevolg van ‘slechte diplomatieke verhoudingen’.

Asiel

- Advocaat Wil Eikelboom noemt het in De Volkskrant zonde dat de asielprocedures in Nederland zijn opgeschort. Volgens hem kan Nederland een voorbeeld nemen aan Portugal, waar alle nieuwe asielzoekers tijdens de coronacrisis een verblijfsvergunning krijgen.

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
• Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19 • Personeel en bewoners in zorginstellingen en verpleeghuizen • Mensen met autisme en een verstandelijke beperking • Behoeftigen die minder thuiszorg ontvangen • Bedrijven getroffen door gevolgen van het virus of door maatregelen, o.a. luchthavens, ov-bedrijven, cultuurinstellingen. • Nederlanders in het buitenland.	• Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • De hele zorgsector	• Algemeen publiek • Politici